

REP Barn och unga 3 oktober

Ansvariga: Elinor Odeberg, Salar Rashid

REFORMAGENDA BARN OCH UNGA

Barn ska växa upp som jämlikar, trygga i förvissningen om en bättre framtid.

FOKUSFRÅGOR

- BOSTADEN SOM SOCIAL RÄTTIGHET
- PSYKISK HÄLSA – VÅR TIDS FOLKHÄLSOFRÅGA
- ALLA BARNES RÄTT TILL EN MENINGSFULL FRITID
- UNGA SKA KOMMA I ARBETE FÖR ETT SJÄLVSTÄNDIGT EKONOMISKT LIV

Socialdemokraterna
I STOCKHOLM

Jämlikhet och framtidstro för våra barn och unga

Ojämligheten ökar i högre takt i Sverige än i något annat jämförbart land. Som mest tydlig är den i Stockholmsregionen, där det bara är åka några tunnelbanestationer för att uppleva vitt skilda uppväxtvillkor. Det här berör framförallt våra barn och unga. Om vi inte ger våra barn verktygen att färdas väl genom livet kommer ojämlikheten att tillta. Det är en fråga om makt, om känsla av delaktighet och om mening. Ytterst är det en fråga om demokrati.

Detta reformprogram tar sikte på fyra centrala utmaningar för barn och unga i Stockholm som socialdemokratin måste axla för att vara ett jämlikhets- och frihetsparti. Det handlar om rätten till en meningsfull fritid, hur vi tacklar den ökande psykiska ohälsan bland unga och vikten av att unga kan flytta hemifrån till en trygg bostad och komma i arbete för att påbörja ett självständigt liv.

Programmet är inte heltäckande men ämnar peka ut de frågor och områden som är mest angelägna för barn och unga i dagens Stockholm. Fokus ligger på de områden lokalpolitiken har makt att påverka. Ett viktigt område som inte är med är skolan. Skälet till det är att skolan är en så pass stor fråga att den förtjänar ett eget program.

I en tid då av växande populism och misstro till politikens förmåga att förändra sakernas tillstånd ska socialdemokratin visa handlingskraft och inge hopp om framtiden. Därför föreslår vi konkreta reformer. För att skapa ett tryggt och jämlikt samhälle där vi litar på vår nästa krävs att våra visioner omsätts i praktik.

Bostaden som social rättighet

Bostadsbristen i Stockholm är skriande. Få politikområden är idag så klasskiktande som möjligheten att förvärva en bra bostad, flytta hemifrån och påbörja ett självständigt liv. Utförsäljningarna av allmännyttan har förvärrat bostadsbristen ytterligare. Förutom att det är långa köer till en hyresrätt, är det svårt för unga att kvalificera sig för de hyresrätter som finns på grund av höga marknadshyror och inkomstkrav.

Bostadssituationen för unga har försämrats de senaste 20 åren. I åldersgruppen 20-27 år har andelen som har en egen bostad minskat från 62 procent till 48 procent. Särskilt utsatt är situationen för ungdomar i Stockholmsregionen. Betydligt fler är ofrivilligt hemmaboende högre upp i åldrarna. Det vanligaste skälet till varför en ung är hemmaboende är brist på hyresrätter kombinerat med att föräldrarna inte har möjlighet att hjälpa till ekonomiskt för att köpa en bostadsrätt.

Bostadsbristen gör att färre kan förverkliga sina drömmar om att studera eller arbeta i Stockholm. Det tränger också ut de som föds i Stockholm men som inte föds med pengar. När unga inte hittar bostad innebär det otrygghet och segregation och spär på en redan existerande trångboddhet bland familjer med svag socioekonomisk ställning. Det bidrar även till hushållens höga skuldsättning, när enda möjligheten att få en bostad är att köpa en.

De ungdomar i Stockholmsregionen som har lyckats flytta hemifrån har dessutom mycket osäkrare bostadsförhållanden än ungdomar i övriga delar av landet. Det handlar i regel om 2:a, 3:e eller 4:e handskontrakt, studentboende eller inneboende hos en kompis, snarare än en egen bostadsrätt eller förstahandskontrakt för en hyresrätt.

Svårigheten att hitta bostad hänger också ihop med ungas situation på arbetsmarknaden. Osäkra inkomster i form av tidsbegränsade anställningar snarare än tillsvidareanställningar gör att många inte klarar inkomstkraven för ett förstahandskontrakt, eller för att kvalificera sig för ett bolån. Sammantaget går alltså utvecklingen mot att det blir tuffare för unga att både få en egen bostad i Stockholmsregionen, samt att få trygg egen bostad.

Bostadsbristen är en jämlikhetsfråga. En trygg bostad ska inte bara vara reserverat de med kapitalstarka föräldrar. Det är också en fråga om att Stockholm ska vara en stad för alla.

Vi föreslår:

- En flytta-hemifrån-garanti. Alla unga stockholmare ska erbjudas en hyresrätt från bostadskön innan de fyller 26 år (förutsatt att de stått i kön sedan de var 18). Det är inte rimligt att det ska dröja tio år innan en ungdom kan få en bostad ur den kommunala kön. Samtidigt ska ett företräde för ungdomar i kön inte innebära undanträngning av ex. äldre eller ensamstående.
- Ge allmännyttan i uppdrag att bygga i bostadsrätts/villatäta områden för att motverka segregation. I synnerhet när bostadsrättsmarknaden går nedåt kan projekt som inte har påbörjats övertas av allmännyttan.
- Minst 25 procent av bostadsbeståndet ska vara en del av allmännyttan. Ett blandat bestånd är centralt för att nå vår vision om en blandad stad.
- Ökad byggtakt för fler hyresrätter vanligt folk har råd att efterfråga. I grunden kan bostadsbristen, i synnerhet bristen på hyresrätter, bara lösas genom ett ökat byggande. Stockholm är en inflyttningsort och det ställer krav på kommunen att bygga de bostäder som efterfrågas – samtidigt som grönområden och service säkras.
- Mer statligt investeringsstöd och moderna regler för byggandet av hyresrätter. Staten måste ta ett större ansvar för att se till att byggs – inte bara när det är socialdemokratiskt styre i Stockholm. Regler som obligatoriska parkeringsplatser som försvårar förtätning bör ändras – alla har och bör inte heller ha bil, särskilt inte unga.

Psykisk ohälsa – vår tids folkhälsofråga

Unga är den grupp som sticker ut som mest drabbade av psykisk ohälsa. Den upplevda stressen ökar – särskilt bland unga och kvinnor. Varannan ung lider av besvär av ångslan, oro eller ångest. Under de senaste 15 åren har antalet suicid minskat med ca 20 procent i Sverige, men den positiva trenden gäller inte ungdomar och unga vuxna.

Enligt en färsk rapport från MUCF är symptom på psykisk ohälsa som till exempel stress, trötthet och sömnbesvär vanligare i dag bland unga mellan 16 och 29 år än under jämförelseåret 2007. Då hade 34 procent ofta problem med stress, jämfört med den nya undersökningen där siffran ligger på 49 procent. Bland tjejerna hade symptomen ökat med 18 procentenheter - från 42 procent till 60 procent. Även HBTQ-ungdomar är mer utsatta för psykisk ohälsa och självmordstankar.

Psykisk ohälsa är idag den vanligaste orsaken till sjukskrivning. Aldrig tidigare har så många svenskar varit sjukskrivna på grund av stress. Unga kvinnor står för den största procentuella ökningen – för kvinnor mellan 25 och 29 år har sjukskrivningarna ökat med 370 procent sedan 2011. Ohälsan kryper även längre ner i åldrarna.

Sammanfattningsvis ser vi att den generella trenden inte tycks vara att vi mår bättre som helhet - snarare tvärtom. Denna trend gäller alla - oavsett kön, ålder eller samhällsskikt. Men det finns vissa grupper som är särskilt drabbade – unga, kvinnor, hbtq-personer, utomnordiskt födda och socioekonomiskt utsatta. Den växande ojämlikheten försämrar förutsättningarna för att alla ska kunna leva ett gott liv.

Det är svårt att inte göra kopplingen till skolstressen, den otrygga arbetsmarknaden, bostadsbristen och arbetslivets villkor. För det är just i gränslandet mellan tonår och vuxenliv, från ekonomiskt beroende till ekonomiskt självständig och så småningom i omställningen från egenansvar till familjeansvar som graferna pekar uppåt i nästan alla mätningar som har med psykisk ohälsa att göra.

Den växande psykiska ohälsan bland unga är en stor folkhälsoutmaning som politiken måste kraftsamla kring över huvudmannagränserna. Psykiska problem som inte upptäcks eller behandlas i tid kan leda till livslångt lidande, svårigheter att klara skolan och sedermera arbetslivet.

Att befolkningen generellt sett tycks må sämre enligt undersökningar som bygger på självskattningar är inte detsamma som att fler är i behov av psykiatrisk vård. Det är viktigt att reformer som riktar sig mot den psykiska ohälsan även bekämpar riskfaktorer för psykisk ohälsa som finns i vårt samhälle. Däremot måste trösklarna för att få hjälp sänkas rejält.

Vi föreslår

- En offensiv för elevhälsan – det ska vara lätt att få hjälp och stöd i elevhälsan, även för psykiska problem som inte är kopplade till prestationer i klassrummet. Det är en stor tillgång att den redan finns i barn och ungas vardag och således är möjligheterna att arbeta proaktivt och förebyggande stora. Elevhälsans uppdrag behöver därför utvidgas och stärkas.
- Elevhälsan ska vara en del av första linjens psykiatri för barn och unga genom samverkan kommun/region.
- Elevhälsan ska även finnas i förskolan, där den idag är nästan obefintlig. Rätt stöd tidigt är inte minst viktigt för barn med NPF.
- Studenthälsan behöver öka sin tillgänglighet och bättre kunna fånga upp studenter som ex. riskerar utmattning.
- Allmänna hälsosamtal (likt hälsokontroll) med kurator för att sänka trösklarna till att söka

hjälp om behov uppstår.

- Ämnesbetyg istället för kursbetyg, från högre ålder – minskad betygshets är en viktig pusselbit för att minska skolstressen och förbättra den psykiska hälsan bland barn.
- Stärka ungdomsmottagningarna - tydliggöra ungdomsmottagningarnas uppdrag att förebygga och behandla psykisk ohälsa och satsa på en jämlik tillgång.
- Insatser för unga vuxna – unga vuxna är idag en grupp som faller mellan stolarna, då många inte längre går i skolan och kan få elevhälsans stöd, samtidigt som de ofta är en i stor livsomställning. I denna grupp ökar också den psykiska ohälsan som mest.
- En socialförsäkring som fångar upp unga – idag måste många studenter gå till socialen om de drabbas psykisk ohälsa som gör att de inte kan arbeta eller studera. Socialförsäkringen måste vara ett skyddsnät även för studenter.
Offentlig samverkan med civilsamhället för att motverka ensamhet och utanförskap.

Alla barns rätt till en meningsfull fritid

Föräldrarnas utbildningslängd och ekonomi påverkar barns och ungas möjligheter att delta i olika sociala och kulturella sammanhang vid sidan av skolan – framför allt inom föreningsliv och kulturaktiviteter som kräver tid, energi och pengar i form av medlemsavgifter eller deltagaravgifter. Fritiden efter skolan blir därför en avgörande faktor för att studerar skillnader i förutsättningar under unga och barns uppväxt.

Studier visar att barn och unga till föräldrar med eftergymnasial utbildning går mer på exempelvis museum och konstutställningar. De idrottar och motionerar mer än barn och unga från familjer med lägre inkomstnivåer. Dessa barn läser även mer böcker, dagstidningar och andra former av tidningar och deltar i kulturskolan i högre utsträckning än barn och unga från familjer med lägre inkomstnivåer.

Det finns således både ett kulturellt och ett ekonomiskt hinder för barn att delta på lika villkor i kulturlivet. Socialdemokraternas politik måste adressera båda.

Statistik för medlemskap i en idrottsförening för ungdomar på högstadiet i Stockholm, ger ett liknande resultat. Andelen medlemskap är lägst i områden som har lägre socioekonomiska förutsättningar såsom Skärholmen och Rinkeby-Kista. Dessutom är andelen deltagande flickor avsevärt lägre i dessa områden, endast 14–15 procent jämfört med 34 procent för genomsnittet i staden.

Idrottsrörelsen är en stark del av civilsamhället och ofta den första kontakt unga har med föreningslivet och demokratiska organisationer. Stockholm har stora utmaningar vad gäller anläggningsbristen och den behöver byggas bort för att ge fler unga möjligheten att idrotta. Idrottslivet ska vara engagerande och målet är att fler unga ska idrotta högre upp i åldrarna.

Våra stadsdelsnämnder i ytterstad står inför stora utmaningar gällande att tillgodose våra barn och unga goda livschanser och framtidsutsikter. En del av detta arbete är att kunna erbjuda barn och unga med framåtsyftande och utvecklande verksamhet. Idag behöver fritidsverksamheten nå grupper av unga som idag inte nås. Vi behöver arbeta med normkritik, med jämställdhet, med unga som lever med olika funktionsvariationer, med nyanlända och med HBTQ-personer. Idag är unga tjejer underrepresenterade som besökare på vår fritidsverksamhet.

En annan viktig debatt inom detta område är alla de unga vuxna som blir kvar på våra fritidsgårdar. Vi måste se till att dessa unga personer får en fullgod sysselsättning - så att de varken hänger i Centrum eller blir kvar på våra fritidsgårdar.

Vi ser idag även ett stort problem av ett demokratiunderskott gällande valdeltagandet i många av våra stadsdelar. Vi vill att våra barn och unga ska få ett ökat samhällsengagemang. För det krävs fler demokratiska mötesplatser för att odla ungas organisering och delaktighet i politiken och samhällslivet. Det är även viktigt att stärka samarbetet med folkrörelser eftersom folkrörelser arbetar långsiktigt med demokratiprocesser.

Vi föreslår

- Mer resurser till barn och ungas fritid generellt, såväl kultur som idrottsliv. Detta måste också ske med ett tydligt jämställdhetsfokus.
- Satsa mer på våra ungdomsgårdar och fritidsgårdar i ytterstaden. Fritidsverksamhetens måste kunna vara anpassningsbar efter olika stadsdelars behov och förutsättningar. Det handlar om bemanning, öppettider och att bredda verksamheternas inriktningar. Fritidsverksamheten måste även ha ett uppsökande uppdrag att erbjuda riktad verksamhet för unga tjejer.
- Utveckla biblioteken som koncept - öppna leksaksbibliotek och vidga bokbibliotekens öp-

pettider och verksamhet i syfte att nå fler.

- Satsa på öppna förskolan, särskilt i ytterstaden, för alla barns rätt till möten och lek. Det är också en viktig integrationsåtgärd för hemmavarande föräldrar som får möjlighet att träffa andra föräldrar. Det ökar även sannolikheten att barnen börjar den allmänna förskolan som är otroligt viktig för deras framtida skolgång.
- Stadsplanering som sätter barnen och jämställdheten i centrum – säkra rekreationära miljöer som idrottsanläggningar, grönområden och parker och planera för trygga utemiljöer.
- Utveckla IOP-avtal med civilsamhället för mer trygghetsskapande arbete, ex. trygghetsvårdar och ökad närvaro i offentliga (risk)miljöer. Alla ska kunna känna sig trygga på torget, oavsett kön eller tid på dygnet.
- Utveckla kulturskolan för att nå fler grupper och öka utbudet av kurser och stärk kulturutvecklingsbidragen.
- Öka barn och ungas samhällsengagemang och organisering i civilsamhället bland annat genom att underlätta för fler avgiftsfria mötesplatser och lokaler och utveckla samarbeten med folkrörelser för att ge barn och unga demokratiska verktyg.
- Bygga fler idrottsanläggningar i Stockholm.
- Avgiftsfria fritidskort för barn och unga upp till 18 år. En förutsättning för delaktighet i kulturliv, idrottsliv, med mera är en fri rörlighet oberoende av föräldrarnas ekonomi.

Unga ska komma i arbete för ett självständigt liv

Ungdomsarbetslösheten har under senaste decennierna legat högre än arbetslösheten i resten av befolkningen. Sedan millenniumskiftet har eftersläpningarna från 90-talskrisen föranlett till att ungdomsarbetslösheten hållit sig på relativt höga nivåer. Ungdomsarbetslösheten är med andra ord inte enbart ett konjunkturproblem - utan det finns strukturella orsaker bakom nivåerna. Merparten av dem unga som står utanför arbetsmarknaden har skolmisslyckanden och icke-fullständiga gymnasiebetyg i bagaget.

I Stockholm är ungdomsarbetslösheten ganska låg i jämförelse med andra städer. Det finns dock stora skillnader stadsdelarna emellan. I åldersgruppen 18-24 år ligger exempelvis ungdomsarbetslösheten i Rinkeby-Kista på 3,64 %, i Spånga-Tensta på 2,24 % och Farsta på 2,4 %. I jämförelse med Östermalms 0,37 %, Kungsholmen 0,47 % och stadens snitt på 1,55 %.

Vi vet att arbetslöshet förstärker segregation och leder till mänskligt slöseri av individers kraft samt försummade samhällsvinster. Om samhället inte agerar i tid kommer arbetsmarknadens behov av arbetskraft inte mötas. Fler unga kommer att stå utan en egen försörjning och fler kommer att tappa framtidstro. Ungdomar som misstror samhället utgör en riskgrupp för psykisk ohälsa. De har även större risk för att i kriminalitet och/eller våldsbejakande extremism.

Bland gruppen unga som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden finns olika subgrupper: Unga utan gymnasieexamen, unga med komplex problematik och unga med psykisk diagnos. Alla dessa olika subgrupper behöver extra mycket stöd och resurser från samhället för att komma ut på arbetsmarknaden.

Samhällets olika institutioner, myndigheter och förvaltningar har många verktyg att sätta in för att unga som står långt ifrån arbetsmarknaden ska ges möjlighet att få ett jobb och en egen försörjning. Det är särskilt viktigt när sociala nätverk blir alltmer avgörande för ungas inträde på arbetsmarknaden.

I vårt Stockholm ska alla som kan arbeta jobba. Samtidigt ska även unga få vettiga villkor på arbetsmarknaden - särskilt som det råder brist i många samhällsviktiga yrken som behöver nyrekrytera. För unga som saknar utbildning säkerställer vi att de får rätt kompetens för att kunna ta ett arbete. Vi tar ett socialt ansvar när alla stockholmarnes kunskap, erfarenhet och kraft tas tillvara. Vi ser till att kostnader för försörjningsstöd kan minskas samtidigt som skatteintäkterna kan öka.

Vi föreslår

- Inför en 90-dagarsgaranti. Unga ska inte behöva vänta på stöd för att komma ut i studier eller arbete.
- Komvuxgaranti – unga som saknar gymnasieutbildning ska snabbt kunna få börja studera för att kunna ta gymnasieexamen. Tidsgräns för hur man behöver vänta sätts upp.
- Fler jobbtorg för unga, i första hand ett som ska ligga på södra sidan av Stockholm (idag finns det 4 jobbtorg – Globen, Kista, Skärholmen och Vällingby)
- Sociala hänsyn ska tillämpas som skallkrav när bostadsbolagen upphandlar inom områden som tex städ, bygg, transport. Det innebär att grundkrav ställs på företag som vill delta i upphandlingar som bostadsbolagen gör. Företag som vill delta i upphandlingar ska åta sig att anställa unga samt att emot sommarjobbare och praktikanter. Detta ska göras utan att anbudsgivare höjer kostnaderna i anbudet.
- Fler unga ska tidigt få komma kontakt med arbetslivet. Därför vill vi ha 15 000 feriejobb (jobb till unga 16-19 år under ledigheter som jullov, sommarlov och höstlov)
- Trygg arbetsmarknad även för unga – skärp möjligheterna att stapla visstider på varandra och arbeta aktivt för att offentlig sektor ska vara ett attraktivt yrkesval. Unga ska inte användas som slit-och-släng-arbetskraft.
- Ställ krav på företag att utbilda där kompetensen saknas för en reguljär anställning i sektorer som lider av underbemanning (ex. barnomsorg och hemtjänst).

